

HARI TARTLOV

VIZANTIJSKI
AGENT

Hari Tartldov

VIZANTIJSKI
AGENT

Preveo Aleksandar Savić

*Za Džona i Stiva,
koji su ovo proživeli sa mnom.*

Isak Asimov

ISTORIJSKO ŠTA BI BILO...

POSTOJE MNOGI SLUČAJEVI KADA SE ČINILO DA SUD-bina čovečanstva zavisi od ishoda pojedinačnog događaja koji je mogao da se desi na ovaj ili onaj način, sa jednakom verovatnoćom. Šta bi bilo da je Linkoln rekao: Ne ide mi se u pozorište večeras, majko. Boli me glava? Šta bi bilo da je pištolj Gavrila Principa zatajio kad je ciljao na austrougarskog prestolonaslednika Franca Ferdinanda?

Moje omiljeno Šta bi bilo uključuje naučno otkriće. Leo Zilard je bio mađarski naučnik koji je proteran iz Evrope Hitlerovom antisemitskom politikom. Znao je da nedavno otkrivena fisija urana može omogućiti stvaranje nuklearne bombe i želeo je da bude siguran da je Hitler neće dobiti prvi. Radio je na tome da naučnici u toj oblasti budu dobrovoljno tajnoviti i svoja otkrića zadrže za sebe.

Potom je sa nekoliko sapatnika, Eugenom Vignerom i Edvardom Telerom, poradio na tome da privoli Alberta Ajnštajna, još jednog izgnanika, da napiše pismo predsedniku Frenklinu Ruzveltu, požurujući ga da pre Hitlera pokrene tajni projekat za konstrukciju nuklearne bombe. Šiler je znao da jedino Ajnštajn ima dobar ugled da bi bio ubedljiv.

Pismo je poslato 1941, Ruzvelt je poslušao i iste godine konačno potpisao naredbu kojom je pokrenut Projekat Menhetn.

Potpisao je u subotu, a naše društvo, budući da je takvo kakvo je, teško se odlučuje da bilo šta uradi tokom vikenda. Mogu da zamislim Ruzvelta kako baca pero baš te subote, te govori uz dozu ozlojeđenosti: Do đavola sa ovim. Polako. Mogu ovo da potpišem i u ponedeljak. Bila bi to tako ljudski.

Međutim, predsednik je ipak potpisao u subotu, 6. decembra 1941. Možda nikad ne bi ni potpisao da je čekao do ponedeljka jer se u nedelju, 7. decembra 1941. desio Perl Harbor. Dok bi se stvari slegle, Projekat Menhetn mogao je da prođe kao lanjski sneg.

Šta bi se dogodilo? Da li bi Nemačka prva konstruisala bombu? Da li bi se Drugi svetski rat završio bez tog izuma i da li bi Sovjetski Savez prvi došao do nje tokom Hladnog rata? Možda je niko ne bi izumeo? Moguće je napisati tri različite priče o tri različite posledice ovog malog Šta bi bilo da je Ruzvelt zevnuo i rekao: Uradiću to u ponedeljak.

Nije lako načiniti jednu takvu priču. Jedna mala promena dovodi do sledeće, i još jedne, sve dok kasniji period ne postane drastično, skoro nezamislivo različit od onog što danas smatramo realnošću. Može li takva promena da dovede do razlika koje bi, posredstvom nekakve društvene inercije, uspela da konvergira, tako da kasniji period bude potpuno identičan onome što je za nas realnost, osim u nekoliko zabavnih, ili ironičnih, razlika.

Pisci naučne fantastike ponekad se usude na ovakav poduhvat. Postoje dva primera i decenijama ih se sećam s ljubavlju. Jedno delo je Šta bi bilo L. Spreg de Kampa, koje se pojavilo oktobra 1940. u časopisu Nepoznato. Bavi se svetom u kojem su Muslimani dobili bitku kod Tura¹, i u kome je keltska crkva ostvarila prevlast nad rimskom kurijom na Britanskim ostrvima. Drugo je Jubilej Varda Mura, koji se pojavio u novembru 1952. u Maga-

¹ Poatje, 732. (Prim. prev.)

zinu fantazije i naučne fantastike. Prikazuje svet u kome je Konfederacija dobila bitku kod Getizburga i uspostavila nezavisnost. Ova poslednja priča je posebno dirljiva jer likovi u njoj zamišljaju posledice koje bi nastupile da je Unija dobila bitku i da je Amerika ostala jedinstvena. Kakav su samo utopijski svet zamišljali!

Sad srećemo još jedan pokušaj na delikatnom istorijskom Šta bi bilo. Šta bi bilo da Justinijanov pokušaj obnavljanja Rimske imperije nije doveo do njenog preopterećenja? Šta bi bilo da je vizantijska imperija uspela da zadrži persijske zaratustrijance i da se islam nikad nije uzdigao da uništi Persiju i trajno osakati Vizantiju? Da li bi Vizantija prenela grčko-rimsku kulturu, ne-taknutu i celovitu, u budućnost?

Pročitajte izmaštani svet Harija Tartldova.

PREDGOVOR

PISAC SAM NAUČNE FANTASTIKE I ISTORIČAR. KOMBINACIJA nije toliko retka koliko se može učiniti, navedimo samo nekoliko osoba – Barbara Hembli, Ketrin Kurc, Džudit Tar, Suzan Švarc i Džon F. Car. Oni koriste znanje stečeno na studijama da bi svetovima koje kreiraju obezbedili dubinu i autentičnost. U mom slučaju, veza između ova dva plana još je čvršća. Da nisam bio čitalac naučne fantastike, verovatno nikad ne bih proučavao vizantijsku istoriju. Bio sam srednjoškolac kad sam pročitao priču L. Spreg de Kampa Da se tama ne spusti, u kojoj je poslao modernog arheologa u Italiju šestog veka. Pokušavao sam da otkrijem koliko je izmislio, a šta je bilo stvarno, i upecao sam se. Ostalo je, na više načina, istorija.

Ova knjiga, dakle, ima snažne osnove u mom akademskom zaleđu. Postavljena je u rano četrnaesto stoleće jednog alternativnog sveta, gde je Muhamed, umesto da osnuje islam, prešao u hrišćanstvo na svom trgovačkom putu u Siriju. Kao posledica toga, velika arabljanska eksplozija sedmog i osmog veka, koja je u našem svetu raširila islam od Atlantika do granica Kine, nikada se nije dogodila. Rimski imperija, koju u njenom srednjovekovnom, istočnom ruhu obično nazivamo Vizantijsko carstvo, nikad nije izgubila Siriju, Palestinu, Egipat i severnu Afriku, nikada nije morala da se bori za opstanak u Maloj Aziji ili brani opsednuti Konstantinopolj. Da je grad izgubljen, Imperija bi doživela slom.

Oslobođena užasnog pritiska na istoku, Imperija je preuzela mnogo aktivniju ulogu u zapadnoj Evropi, nego što je to mogla u našem univerzumu. Tokom vekova, otela je Španiju od Vizigota, Italiju od Langobarda, veći deo južne obale Francuske od Franaka. Zapadne države koje su očuvale slobodu podjednako su i zavidele i strahovale od Konstantinopolja.

Na istoku, istorija Persije, drevnog rimskog rivala, takođe se uveliko razlikovala od njene sudbine u našem svetu. Bez invazije Arabljana koji bi je srušili, ona je ostala druga velika sila u svetu zapadno od Kine, jedina nacija koja je mogla da se ophodi prema Imperiji kao prema sebi ravnom. Ponekad bi se dve države sudarale otvoreno; mnogo češće bi tiho manevrisale da zadobiju prednost ili stvore nedaće u zemljama svog suparnika. Svaka je nastavljala da sanja i radi na ostvarenju konačne pobede, do koje nijedna nije mogla da dođe.

Takav je svet Vasilija Argira, vojnika i agenta Imperije – možda konzervativniji od našeg u smislu postojanja manje drastičnih promena u odnosu na svet klasičnih vremena. Ipak, nijedan svet, što će Argir naučiti, i to ne uvek na lak način, ne ostaje zauvek nepromenjen.

Konačno, napomena o hronologiji: Vizantinci nisu često koristili rođenje Hristovo kao početnu tačku svoje ere. Etos kosmou, godina stvaranja, počinjala je 1. septembra i trajala do 31. avgusta, računajući od Postanja, koje su vizantijski učenjaci datirali u 1. septembar 5509. godine pre n. e. Tako, etos kosmou 6814, godina u kojoj ova priča počinje, teče od 1. septembra 1305. do 31. avgusta 1306. godine.

ETOS KOSMOU 6814.

STEPE SEVERNO OD DUNAVA PODSEĆALE SU VASILIJA Argira na more. Široke, zelene i ustalasane, protezale su se prema istoku, naizgled beskonačno, sve do zemlje Serinda, iz koje je osam stotina godina ranije veliki rimski car Justinijan ukrao tajnu svile.

Stepa je ličila na more na još jedan način – pružala je idealan put napadačima. Tokom vekova, talasi nomada razbijali su se o granice Rimske imperije – Huni i Avari, Bugari i Mađari, Pečenezi i Kumani, a ovog puta red je došao i na Jurčene. Ponekad pogranična odbrana ne bi izdržala, te bi se varvari prelili preko granice, preteći i samom Konstantinopolju, carskoj prestonici.

Uz mnogo volje, Argir se oslobodio pomisli da se nalazi na moru. Te misli i pokreti konja pod njim učinili su da komandir izviđača oseti talas morske bolesti.

Okrenuo se ka svom pratiocu, plavokosom mladiću iz Soluna po imenu Dimitrije, nazvanom po svecu zaštitniku grada.

– Ništa još uvek. Jašimo još malo napred.

Dimitrije načini grimasu. – Ako vi tako kažete, gospodine. Mislim da đavoli nisu blizu. Zar ne možemo da se jednostavno vratimo u logor? Baš bi mi dobro došla mešina vina.

Dimitrije je posedovao tri od četiri osobine izviđača koje je navodio vojni pisac Mavrikije. Bio je zgotan, zdrav i oprezan. Međutim, često nije bio trezan.

Argir, pak, nije ispunjavao prvi Mavrikijev uslov. Pre svega, njegove crne obrve izrasle su u jedinstvenu crnu liniju preko čela. S druge strane, oči su mu bile neobično žalobne, poput očiju rastuženog sveca na ikoni ili čoveka koji je video mnogo za kratko vreme. A bio je tek u kasnim dvadesetim, jedva nešto stariji od Dimitrija.

– Ići ćemo još kilometar. Ako ih ni tad ne nađemo, vratićemo se.

– Dobro, gospodine – nezadovoljno je odgovorio Dimitrije.

Pojahali su napred dok im je visoka trava dodirivala gležnjeve. Ponekad je bila toliko visoka da je gicala stomake konja. Argir se osećao obnaženo u dugoj tunici od kozje dlake. Bilo mu je žao što je morao da ostavi verižnjaču jer su Jurčeni bili izuzetni strelci. Zveckanje prstenova verižnjače moglo je da ga oda, a težina gvožđa usporila bi konja.

Zajedno su pregazili plitki potok. Na drugoj obali, u mulju, videli su tragove kopita. Nisu to bili tragovi potkovanih rimljan-skih konja, već tragovi nepotkovanih stepskih ponija.

– Izgleda da su ovde zastala šestorica – primetio je Dimitrije. Okretao je glavu na sve strane kao da je očekivao da će svi živi Jurčeni izleteti iz žbunja i nagnati konje pravo na njega.

– Verovatno njihova izvidnica – prosudio je Argir. – Glavnina ne može biti daleko.

– Hajde da se vratimo – nervozno je predložio Dimitrije. Izvukao je luk iz zaštitne futrole i posegnuo je rukom iza ramena da postavi strelu na strunu.

– Više ti se neću protiviti – rekao je Argir. – Našli smo ono što smo tražili.

Dvojica rimskih izvidnika okrenuše konje i otkasaše putem kojim su došli.

Vojni hipostrateg, general-major, bio je nizak čovek špicastog lica, po imenu Andreja Hermoniakos. Nešto je progundao pošto je saslušao Argirov raport. Izgledao je mrzovoljno, ali on je uvek bio takav jer ga je mučio želudac.

– Dobro si obavio zadatak – rekao je kad je komandir izviđača završio. – Naučićemo te pilićare da se drže svoje strane reke. Slobodan si.

Argir je salutirao i napustio generalov šator. Nekoliko minuta kasnije, začuo se niz truba koje podigoše vojsku. Glatko, kao da je u pitanju vežba, ljudi su navukli verižnjače i šlemove s perjanicama, prihvatili se lukova i kopalja, mačeva i bodeža, i zauzeli svoja mesta kako bi čuli generalove komande i pomolili se pred bitku.

Poput mnogih vojnika, a posebno oficira, Jovan Tekmanije je bio jermenske krvi, mada se služio vojnim žargonom – grčkim jezikom bez istočnog akcenta, začinjenim latinskim rečima. Dugo iskustvo mu je pomoglo da se uvek na pravi način obraća trupama.

– Eto, momci – rekao je – već smo potukli ove ušljivce na našoj strani Dunava. Sad je preostalo da dovršimo posao, da pružimo varvarima lekciju koju će dugo pamtiti. Sigurno je da to možemo, kao što je sigurno da ima dlaka na mojoj bradi.

Ove su reči izazvale talas smeha i oduševljenja. Njegovi veličanstveni loknasti zulufi dopirali su do polovine uglačanog oklopa.

– Car računa na nas – nastavio je. – Zna da ćemo oterati ove proklete nomade što dalje od granice. Kad to uradimo, znam da ćemo dobiti nagradu kakvu zaslužujemo. Nićifor, neka ga bog blagoslovi, nije škrtica. Potekao je iz armije, to znate, i nije zaboravio kakav je vojnički život.

Bio je zadovoljan što se setio da spomene da je i car bio vojnik. Ohrabren nastavio je: – Kad bitka bude dobijena, kao što rekoh, dobićete sve što vam pripada. Nemojte se zaustavljati da pljačkate leševe Jurčena niti da pljačkate njihov logor jer lako možete poginuti, vi ili vaši drugovi, i propustiti da potrošite novac i bonuse.

Ponovo je uspeo da izazove smeh i prepoznao je olakšanje na njihovim licima, što mu je i bila namera. – Nemojte zaboraviti da se borite čvrsto i da slušate svoje oficire. Sad mi se pridružite u molitvi Gospodu da danas motri na nas – završio je.

Sveštenik crnorizac, kose savijene u punđu, pridružio se generalu na pokretnoj govornici. Preksti se, a sledili su ga Tekmanije i celokupna armija.

– Kirie eleison – povikao je sveštenik, a vojnici su mu, kao eho, uzvratili.

– Bože, pomiluj nas!

Molitvu su izgovorili više puta. Prirodno, to je vodilo ka himni Trisagije – Svete trojice – koju su pevali svakog jutra po ustajanju i svake večeri posle obeda. Sveti bože, sveti moćniče, sveti neumrli, smiluj se!

Posle Trisagije je obično dolazio latinski uzvik Nobiscum Deus – Bog je s nama. Tekmanijev sveštenik je pokazao da ima mašte. Umesto da naglo okonča službu poveo je armiju u himnu koju je komponovao sv. Muamet, veliki autor religiozne poezije.

– Nema boga do Gospoda, a Hrist je njegov sin – Argir je pevao sa ostalima jer je sv. Muamet bio njegov miljenik. Posle Pavla, bio je najrevnosniji preobraćenik kojeg je crkva ikad imala. Rođen kao paganin u jednom arapskom pustinjском gradu, prihvatio je hiršćanstvo dok je trgovao po Siriji i nikad se nije vratio kući. Posvetio je život Hristu i stvarao produhovljene himne, a brzo se uzdizao u crkvenoj hijerarhiji. Okončao je svoje dane kao arhiepiskop Nove Kartagine u udaljenoj Hispaniji. Kanonizovan nedugo posle smrti, bio je posvećen kao zaštitnik promena, čemu se ne treba čuditi.

Posle službe, vojska se postrojila. Svaki od tri odreda iza velikih, svetlih zastava odgovarajućih komandujućih merarha². Moi-

² Zapovednik merosa, jedinice koja se sastoji od deset tagmi. (Prim. prev.)

rarsi³ su imali manje zastave, dok su zastave tagmi, tj. četa, bile jednostavne platnene trake. Tagmate su bile različitog brojnog stanja, od dve do četiri stotine ljudi, što je sprečavalo da neprijatelj proceni veličinu armije prostim prebrojavanjem zastava. Mala rezerva je ostala u pozadini da čuva logor i komoru.

Konji su dizali grumenje zemlje i stvarali oblak prašine. Argiru je bilo drago što kao jedan od izviđača jaše daleko ispred mase koja je udisala zagušljivi vazduh. Ljudi u drugoj borbenoj liniji teško da će moći da dišu i posle sat vremena.

Izviđači su jahali napred, tragajući za kovtlačem prašine koji bi mogao da oda jurčensku armiju, baš kao što je i neprijatelj pokušavao da otkrije njihovu. Argir je žvakao šaku kivanog ječma i jeo traku tvrde, dimljene govedine. Zalogaje je zalivao vodom iz čuture. Po Dimitrijevom osmehu i cmakanju kad je otpijao, Argir je pretpostavljao da se u njegovoj pljoski, suprotno naredbama, nalazi vino. Namrgodio se. Bitka je bila i suviše ozbiljan posao da bi joj pošli u susret u pijanom stanju.

Mada je opijalo čula, vino nije uticalo na Dimitrijeva oprez. Prvi je primetio sivosmeđu mrlju naspram severoistočnog neba.

– Tamo! – povikao je pokazujući prstom. Još nekoliko njegovih drugova je videlo isto i on pojuri natrag da prenese upozorenje Tekmaniju.

Ostali su napredovali da bi bliže osmotrili Jurčene. Nomadska plemena su majstorski širila svoje trupe kako bi se neprijatelju učinilo da su brojniji. Prepuštajući se neredu, oni nisu ratovali po divizijama i pukovima kao civilizovani narodi, Rimljani ili Persijanci, već su se grupisali po plemenima i klanovima, formirajući borbeni poredak u poslednjem trenutku. Voleli su da postavljaju zasede, što je pažljivo izviđanje činilo još važnijim.

³ Zapovednik moire, jedinice koja se sastoji od pet tagmi. (Prim. prev.)

Teren se blago uspinjao. Žmirkajući kako bi video što dalje, Argir je opazio grupu ravničara na vrhu malog uzvišenja. Bez sumnje, bili su to neprijateljski izviđači.

– Hajde da ih napadnemo – predložio je. – Ona uzvišica će nam omogućiti da osmotrimo njihove snage, umesto da njima pruži takvu priliku.

Zatežući lukove, izviđači su poterali konje u kas. Jurčeni su ih videli kako dolaze i požurili su da odbrane svoju poziciju, ostavljajući nekolicinu u pozadini da osmatra rimsku armiju.

Nomadi su jahali manje konje nego njihovi neprijatelji. Većina je nosila oklop od kuvane kože umesto teških verižnjača Rimljana. Zakrivljeni mačevi su im se klatili o bokovima, ali su imali više poverenja u svoje rogovima ojačane lukove.

Jurčen se podigao u uzengijama, koje su po nomadskom običaju bile kratke, i odapeo strelu na rimske izvidnike. Strela je pala prekratko, nestajući u visokoj stepskoj travi.

– Uzdržite se! – doviknuo je Argir svojim ljudima. – Njihovi lukovi imaju veći domet od naših, tako da ih teško možemo pogoditi odavde.

– Jači sam od bilo kog prokletog, žgoljavog Jurčena! – uzvratio mu je Dimitrije dok je odapinjao. Sve što je postigao bio je gubitak strele.

Konj je zaništao kad mu se strela zarila u bok. Životinja se dala u divlji galop odnoseći izviđača daleko od borbe. Trenutak kasnije, jedan Jurčen se uhvatio za grlo i pao s konja, a Rimljani to proslaviše uz glasne povike.

Strela prolete pored Argirovog uha uz zlokobno zujanje koje ga podseti na stršljenov let. Čuo je kako je neko zastenjao u blizini. Iz nadahnutog psovanja koje je usledilo, pomislio je da rana ne može biti ozbiljna. Zajedno sa ostalim izvidnicima, odapinjao je strele što je brže mogao. Četrdeset strela je moglo da stane u veliki tobolac, ali su ih brzo trošili u bici.

Jurčeni su takođe ispunjavali vazduh siktavom smrću, a ljudi i konji su padali na obe strane. Rimljani su navaljivali, znajući da

će im konji i oklop pružiti prednost u bliskoj borbi. Argir je očekivao da se nomadi slome i odjure kao grumen žive razmrskan pesnicom. Umesto toga, potegli su sablje, čvrsto se držeći da bi zaštitili malu grupu koja je još uvek stajala na uzvišenju.

Jedan nomad koji je bio na brdašcu, stariji čovek skoro potpuno sede kose, držao je dugačku cev uz lice. Druga strana cevi bila je uperena ka glavnini rimske vojske. Argir bi se prekrstio da nije držao mač u desnoj ruci. Izgledalo mu je kao da je neki jurčenski čarobnjak izmislio čini za projektovanje urokljivog oka.

Nije imao vremena da duže posmatra čarobnjaka, ako je taj čovek zaista bio čarobnjak. Nomad u bundi od ovčje kože i sa šeširom od lisičjeg krzna zamahnuo je ka njegovom licu. Smušeno je odbio udarac, a potom mu uzvratio, ali se nomad izvio unazad. Čovek se zadovoljno nacerio kad je uspeo da za dlaku izbegne udarac. Beli zubi su blesnuli na preplanulom licu, koje je bilo još tamnije zbog sloja masnoće i prašine.

Razmenjivali su udarce nekoliko trenutaka, mada nijedan nije uspeo da povredi protivnika. Tad je, krajičkom oka, Argir primećio iznad uzvišenja visoko koplje, sa kog se vijorilo sedam volovskih repova. Bila je to zastava jurčenske armije.

– Razdvojte se! – povikao je svojim vojnicima. – Razdvojte se, pre nego što svi krenu na nas!

Za razliku od Franko-Saksonaca iz severne Galije i Germanije, Rimljani nisu ratovali samo slave radi. Nisu osećali sram u povlačenju pred licem jačeg neprijatelja. Njihovi protivnici, koji su i sami bili teško pritisnuti, odlučili su da ih puste.

Argir je pogledao unaokolo da bi se uverio da su se svi preživeli izvukli iz borbe.

– Dimitrije, budalo, vraćaj se! – zavrištao je. Izviđač iz Soluna uspeo je da se probije kroz predstražu Jurčena. Možda ga je vino nadahnulo da pomisli kako je nepobediv. Potpuno je sam jurišao na malu grupu nomada, u kojoj je bio i čovek s tubom.

Njegova glupost je donela ono što glupost obično donosi. Nije uspeo da im se približi ni pedeset metara, a njihove strele su velikom brzinom zauvek zaustavile i njega i njegovog konja.

Argir je to mogao samo da bespomoćno posmatra. Nije ništa mogao da učini protiv celokupne nomadske armije u nastupanju, te je poveo izviđače ka drugom uzvišenju. Nezadovoljno je primećio da odatle nema dobar pogled na buduće bojno polje. Poslao je jednog od svojih ljudi da izvesti Tekmanija o situaciji, a drugog da donese još strela. Nadao se da će se momak vratiti pre nego što nomadi postanu previše zainteresovani za njihovu malu družinu.

Kad god bi mu se ukazala prilika, osmatrao je jurčenske izviđače, koji su sada bili udaljeni nekoliko kilometra. Jahači su dolazili i odlazili u postojanom nizu. Koliko god se trudio da izoštri vid, nije u potpunosti mogao da razazna nomada s tubom. Namrgodio se kad ga se setio. Nikad nije video ništa slično, i to mu je donelo dodatni nespokoj.

Argir je munjevito okrenuo glavu kad začu oduševljene povike izviđača. Rimska armija je napredovala. Posmatrano sa strane, Tekmanijev plan je bio jednostavan. Imao je na raspolaganju nekoliko tagmi na desnom krilu, koje su jahale malo ispred ostalih. Zaklanjali su jaču snagu, koja će izleteti da natkrili Jurčene kad se armije uhvate u koštac. Sa nomadske tačke gledišta, ove trupe bi trebalo da budu nevidljive.

Ipak, nisu bile. Manevrišući brzo, ne razvijajući konjicu uređeno poput Rimljana, ali uz veliku brzinu, Jurčeni su pomerili konjanike na levu stranu svoje linije.

– Razotkrili su naš plan – Argir je izjavio potreseno. – Gregorije, pravo do Tekmanija, brzo koliko te konj nosi!

Izviđač je odgalopirao, ali je bitka počela pre nego što je stigao do generala. Rimske obuhvatne trupe nisu ni stigle da se razvijaju, a već su bile teško napadnute. Zajedno s delom trupa druge linije, jedva su uspevali da zaustave Jurčene.

Tekmanije, sposoban kakav je bio, pokušao je da proširi levi kraj svog poretka da bi natkrilio nomadsko desno krilo. Jurčenski

kan kao da mu je čitao misli i nomadi su uspjeli da se odbrane. Nomadi nisu bili brojčano jači, ali su nekako uspevali da predvide svaki Tekmanijev potez, čim bi ga načinio.

Izviđač se vratio sa strelama.

– Baš mi je drago što sam ovde – rekao je i bacio gomilu strela iz bisaga. – Oni su danas i suviše jebeno pametni.

Zvuk roga koji je naređivao povlačenje nadvio se nad vrevom bitke. Povlačenje je oduvek bilo riskantno, lako se pretvaralo u paniku i beg. Protiv nomada je to bilo dvostruko opasnije. Za razliku od Rimljana i Persijanaca, nomadi, mnogo pokretniji od svojih protivnika, gonili bi protivnika do krajnjih granica, u nadi da će razbiti njegovu armiju.

Čak i pobeđen, Tekmanije je znao šta radi. U povlačenju je bilo manje važno da li Jurčeni mogu da predvide njegove pokrete, ionako su bili očigledni. Cilj mu je bio da održi trupe u nekoj vrsti poretka dok se budu povlačili ka logoru. Shvatajući da će izvući živu glavu samo ako budu održavali poredak, vojnici su izvršavali njegova naređenja strože nego što bi da su pobeđivali.

Sa Jurčenima između sebe i svojih zemljaka, rimski izviđači su u širokom luku izbegli borbu. Daleko od poznatih predela, Argir se orijentisao po suncu. Bio je iznenađen kad je primetio koliko je nisko na zapadu. Najzad je spazio liniju vrba koje su rasle pored rečne obale. Te vrbe su mogle da se vide i iz logora.

– Uzvodno – pokazao je rukom.

Izviđači su bili prve trupe koje su stigle do logora, što nije bilo čudno jer nisu morali da se bore dok su se povlačili. Opkoliše ih ljudi iz tagme koja je čuvala komoru, zatrpavajući ih zabrinutim pitanjima. Zavladao je panika kad su im Argir i njegovi saborci preneli loše vesti. Potom su upregli volove u kola i pomerili ih iza logorskog rova da ih štite od strela.

Ovaj posao, u kome su im pomagali i izviđači, nije bio završen kad se pojavila rimska armija, još uvek progonjena od Jurčena.

Nekoliko volova je ustreljeno, te su morali da ih dokrajče sekirama da ne bi u panici pomerili vagona.

Tagma po tagma, rimska konjica je ulazila u logorište kroz četiri kapije u rovu. Pukovi su zadržavali nomade dok su njihovi saborci bezbedno ulazili. Bacali su gvozdene trozupce iza svojih trupa da bi obeshrabrili poteru i prodiranje ka kapijama. Oni su ušli kad je konačno zašlo sunce.

Ta noć i naredna tri dana bili su među najneprijatnijim trenucima koje je Argir ikad doživeo. Jauci ranjenih, zavijanje i povici Jurčena činili su san nemogućim, a pljuskovi nasumično ispaljenih strela nastavili su da zasipaju logor do zore.

Čim je svanulo, nomadi su pokušali da jurišaju na rimske položaje, ali su ih oterali koncentrisani oblaci strela. Povukli su se izvan dometa, ali je opsada i dalje trajala.

Andreja Hermoniakos je činio sve da održi rimski duh. Išao je od jedne tagme do druge, govoreći: – Nek im je sa srećom. Mi smo ulogoreni kraj vode, i imamo zaliha u vagonima za još nedelju dana. Šta će Jurčeni jesti?

Pitanje je bilo retoričko, ali je neko doviknuo: – Vaške!

Prljavština nomada bila je poslovična.

– Gamad neće zasititi čak ni Jurčene duže od nekoliko dana. Na kraju, vratiće se svojim stadima – sumorno se osmehnuo general-major.

Tako se i desilo, mada su nomadi izdržali dan duže nego što je Hermoniakos predvideo. Pošto su izviđačke trupe potvrdile da su se nomadi zaista povukli, Tekmanije je sazvao oficirski savet u svom šatoru da bi porazgovarali o sledećem rimskom potezu.

– Boli me kad razmišljam o povratku preko Dunava s repom među nogama, ali Jurčeni, neka konstantinopoljski zaštitnik sv. Andrija pokrije njihovog kana prištevima, kao da su slušali šta pričam dok sam izdavao naređenja. Ako ponovo doživimo takvu bitku, nećemo imati armiju da je vratimo preko Dunava.

– Neverovatno je što su uspeli da tako dobro pročitaju naš plan – gundao je Konstantin Duka. On je komandovao desnim

merosom, onim čiju su prethodnicu i natkrilne trupe nomadi otkrili. – Trebalo je da budu direktno iznad nas da bi videli da nešto nije u redu. Mora da je sâm đavo došaptavao kanu šta smeramo.

Hermoniakos je pogledao niz svoj dugi, pravi nos u pravcu namrgodenog merarha.

– Neki ljudi optužuju đavola da bi prikriili svoje promašaje.

Duka je pocrveneo od besa. Argir je obično bespogovorno prihvatao sve što bi general-major rekao, ali ovog puta je podigao ruku i čekao da mu se neko obrati. Bio je jedan od najmlađih oficira na ovom skupu. Konačno je Tekmanijeva pažnja odlutala do udaljenog kraja stola.

– Šta si hteo, Vasilije?

– O đavolu se mnogo češće govori nego što je potrebno, ali mislim da je Njegova ekselencija kir Duka u pravu – rekao je Argir. Hermoniakos ga je oštro pogledao, mada mu je često bio naklonjen. Uzdahnuvši, Vasilije je započeo priču o tubi koju je video u rukama sedokosog Jurčena. – Pomislio sam da je za sve krivo urokljivo oko – zaključio je.

– To je besmislica – rekao je jedan komandant puka. – Posle naših molitvi pre bitke i blagoslova sveštenika, kako bi čini prljavog bezbožnika mogle da nam naškode? Bog to ne bi dozvolio.

– Bog pruža ono što želi, a ne ono što je nama drago – uzvraatio je Tekmanije. – Svi smo grešnici. Možda naše molitve i naša pročišćenja nisu dovoljna da opravdaju pokvarenost – rekao je i prekrstio se, a oficiri su učinili isto.

– Ipak, to je moćna vradžbina – rekao je Duka. Komandiri oko njega su potvrdili glavama. Naučen da sledi aristotelovsku logiku, došao je do zaključka: – Ako ne saznamo šta je to i kako radi, varvari će ga ponovo upotrebiti protiv Rimske imperije.

– A kad to uradimo – rekao je Tekmanije – možemo ga odneti svešteniku na egzorcizam. Kad bude utvrdio prirodu magije, moći će da je poništi.

General i oficiri su sa iščekivanjem pogledali prema Argiru. Shvatio je šta žele od njega i pokajao se što nije imao dovoljno razuma da drži jezik za zubima. Ako je Tekamanije imao nameru da ga natera da se ubije, zašto mu jednostavno nije pružio nož?

– Kukavička ništarijo! – Andreja Hermoniakos je eksplodirao kad je ponovo video Argira sledećeg jutra. – Ako ne izvršavaš naređenja svog generala, loše ti se piše!

– Ne, gospodine – odgovorio je mirno komandir izviđača, ne obazirući se na one koji su se okretali da bi bolje čuli njihov razgovor. – Biće gore po mene ako ih sledim. Kad bih poslušao, to bi bilo ravno samoubistvu, što je smrtni greh. Bolje je da podnosim bes svog gospodara Tekmanija na ovom svetu nego večne muke na onom.

– Misliš? Videćemo još – rekao je, a Argir nikad ranije nije shvatao koliko može da bude gadan podsmeh generala. – Tako mi svetaca, ako ne želiš da izvršavaš svoju dužnost, onda ne zaslužuješ ni svoj čin. Naći ćemo nekog drugog da bude vođa tih tvojih trupa, a ti ćeš videti da li ti se sviđa da nekome služiš kao najniži redov.

Argir je izveo savršeni pozdrav. Hermoniakos ga je posmatrao ljutito, ruku stisnutih u pesnice.

– Gubi se – povikao je najzad. – Sećam se da si do sada bio dobar vojnik, pa neću narediti da izbičuju ta tvoja bezvredna leđa!

Argir je ponovo salutirao i otišao. Vojnici su se sklanjali dok je prolazio. Jedni su radoznalo zurili za njim, dok su drugi sklanjali pogled. Jedan je pljunuo u otisak njegovog stopala.

Mesto na kom su bili konji nalazilo se nedaleko od generalovog šatora, ali vesti su ipak neshvatljivom brzinom putovale vojskom. Argira je prestigla priča o njegovom padu. Konjušari su zurili u njega kao što bi gledali leš čoveka pogođenog munjom. Ne obraćajući pažnju na njih, uzjahao je konja i odjahao do šatora Justina iz Tarsa, doskora njegovog zamenika, a sada, verovatno, komandira.

Justin je pocrveneo kad je video da mu Argir prilazi, a još više kad je primio njegovo salutiranje.

– Kakva su naređenja za mene, gospodine? – smirenim glasom je upitao Argir.

– Gospodine, ovaj... Vasilije, htedoh reći... vojniče, zašto ne zauzmeš Tribonijanovo mesto u istočnoj tročlanoj patroli? Rana ga još uvek boli da bi mogao da se drži u sedlu.

– Da, gospodine – odgovorio je Argir samrtnim glasom. Okrenuo je konja i odjahao ka istočnoj logorskoj kapiji, gde su ga čekala dvojica izviđača.

Pošto je lično načinio raspored patrola, znao je ko će to biti – Vardan Filipik i Aleksandar Arabljanin. Justin je bio blag prema njemu jer su obojica bili postojani i odgovorni ljudi, mada je Aleksandar imao običaj da plane kad bi smatrao da mu je naneta nepravda.

Bilo je očigledno da ih Argirovo prisustvo čini nervoznim. Vardan je pokušao da salutira, ali je brzo spustio ruku niz bok kad se setio da Argir više nije njihov vođa.

– Gde sada, gospodine? – upitao je Aleksandar.

– Nemojte me zvati gospodine, sad ja vas oslovljavam tako. Vi meni recite kuda da idem.

– Nedeljama sam želeo to da uradim – prihvatio je Vardan. To je izgovorio bez zlobe, služeći se šalom da se otarasi napeitosti koju je osećao. Da bi mu olakšao, Argir je uspeo da se osmehne, prvi put otkada je ražalovan.

Bila je to najtiša patrola u kojoj je ikad bio. Vardan i Aleksandar su bili i suviše obazrivi prema njemu da bi ga išta pitali, a njegovo prisustvo ih je sprečavalo da govore o onome što ih je najviše zanimalo – o njegovom padu.

Vardan, neposredniji od njih dvojice, konačno je zgrabio vrući krompir. Logor je odavno nestao iza njih, a nije bilo ni traga Jurčenima. Trojica konjanika nisu mogli biti usamljeniji, te Argir nije bio iznenađen kad se Vardan usudio da povede razgovor o onome što ga je zanimalo.

– Oprosti mi, ali zbog čega si se posvađao s generalom?

– Načinio sam grešku na savetu oficira – odgovorio je Argir. Pokušao je da ostane na tome, ali su Vardan i Aleksandar očekivali više, te je nastavio.

– Pokazao sam da je Hermoniakos pogrešio što je uzeo Konstantina Duku za zadatak. Posle toga, pretpostavljam da sve što je trebalo da uradim bilo je da trepnem u pogrešno vreme kako bi Hermoniakos nasrnuo na mene.

– To se dešava kad se mešaš u svađu onih koji su na višem položaju od tebe – rekao je Aleksandar uz arabljanski fatalizam. – Bilo da medved bije lava ili lav medveda, zec uvek gubi.

– Lavovi i medvedi – narugao se Vardan. – Prokleta sramota, ako mene pitaš.

– Niko te nije pitao – primetio je Argir.

– Znam – veselo je nastavio Vardan. – Sramota je što nisu ražalovali neke druge oficire, a mogao bih da ih imenujem, umesto tebe. Mnogi mi duguju i uživao bih da im uzvratim nešto od toga. Ti, sa druge strane... pa, sranje, ti jesi tvrdoglavo nosato kopile, ali ne mogu da poreknem da si pravičan.

– Hvala ti i na tim rečima.

– Nema na čemu. To je najviše što možemo očekivati od oficira, i mnogo je više nego što obično dobijamo. Videćeš i sam.

Postepeno su se približili drugom potoku, pored kog je raslo drveće, dobrom mestu za zasedu bande Jurčena. Vardan i Aleksandar su nesvesno pogledali ka Argiru. Stare navike teško umiru.

– Hajde da se razdvojimo – rekao je, prihvatajući da je u njihovim očima još uvek zadržao čin. To ga je dirnulo zbog onog što se spremao da uradi. – Vas dvojica se uputite ka južnom kraju šumice. Zapamtite, ostanite izvan dometa strela. Ja ću poći na sever. Pregazićemo potok i srešćemo se na drugoj strani.

Dvojica izviđača poslušashe, te poterashe konje nizvodno. Nije-dan se nije osvrnuo ka Argiru jer je njihova pažnja bila usmerena na stabla i ono što je moglo da bude skriveno između njih. Kao što im je rekao da će uraditi, pojahao je ka severu. Zagazio je u

potok istočno, ali nije imao nameru da se okrene i sretne sa drugim Rimljanima. Umesto toga, nastavio je da se kreće ka severoistoku ubrzanim kasom.

Mogao je da zamisli uznemirenost koju će osetiti Aleksandar i Vardan kad dođu do mesta susreta i vide da ga nema. Prva stvar koju će uraditi, bez sumnje, biće da pojure ka zapadnoj obali i provere da ga neprijatelji nisu presreli.

Kad budu otkrili da nije mrtav, pratiće njegove tragove. Biće prinuđeni. Zapitao se šta će uraditi kad budu otkrili gde se uputio. Nadao se samo da ga neće pratiti jer je jahao direktno ka Jurčenicima.

Čak i kad bi krenuli, to ne bi ništa značilo. Do tada će imati prednost od pola sata i nekoliko kilometara, što je dovoljno da zametne tragove. Na kraju, njegovi bivši sadruzi će imati samo jednu mogućnost – da se vrate i Jovanu Tekmaniju raportiraju kako je dezertirao.

Bili bi u pravu jer je to bilo upravo ono što je nameravao da učini.

Najveća briga je bila, naravno, da ga odmah ne ustrelji prvi Jurčen na koga naiđe. Kad je otvoreno dojahao, jedne ruke na dizginima, a druge u vazduhu, nomadski konjanik ga je posmatrao potpuno zbunjeno. Zaključio je da bi njegovo privođenje u logor bilo mnogo interesantnije nego da ga iskoristi kao metu za gađanje. Nije bio, međutim, dovoljno pometen da mu ne oduzme luk, mač i bodež. Rimljanin je to očekivao i nije pružao otpor.

Šatori stepskih stanovnika bili su razbacani bez ikakvog reda, a njihov logor tri puta veći od rimskog, mada je Argir procenio da Jurčena ima manje. Crni šatori su sami po sebi bili prepoznatljivi – veliki, okrugli i načinjeni od filca. Rimljani su pozajmili način izrade od stepskih naroda vekovima ranije.

Posmatrao je sve te užurbane ljude. Nomadi su provodili toliko vremena na konjskim leđima da su bili nezgrapni na tlu, poput

nekih vrsta ptica. Zastajali su da osmotre Argira dok ga je izviđač privodio. Već je bio umoran od radoznalih pogleda.

Kanov šator je bio veći od ostalih, a zastava sa volujskim repovima bila je pobodena ispred. Čovek koji je zarobio Argira povikao je nešto na muzikalnom jeziku Jurčena. Rimljanin ga nije razumeo jer je znao samo nekoliko poganih fraza. Zastor na ulazu u šator se pomerio i dvojica su izašla.

Jedan je, očigledno, bio kan. Poput Tekmanija, i njegova je pojava odisala autoritetom. Bio je to nizak, stamen čovek, sredovečni četrdesetogodišnjak, uzanih očiju i širokog lica poput većine nomada, ali sa iznenađujućim orlovskim nosom. Preko desnog obraza imao je ožiljak. Brada mu je bila retka, a pustio je da mu nekoliko dugih dlaka prekrije usta, tanka kao da su prorezana mačem.

Saslušao je Jurčena koji je prvi naišao na Argira, a onda se okrenuo ka Rimljaninu. – Ja sam Tosuk. Reći ćeš mi istinu – rekao je grubim, ali razumljivim grčkim.

Argir se naklonio, povijajući glavu. – Reći ću ti istinu, o moćni kane.

Tosuk je učinio nestrpljivi pokret rukom ispred sebe. Njegova odežda je bila od kadife boje kestena, ali isto krojena kao krzna i kože koje su nosili ostali Jurčeni, otvorena od vrha prema dnu, pričvršćena uz pomoć tri vezice sa desne, i jedne s leve strane.

– Nije mi potrebno da slušam rimsko laskanje. Obraćaj mi se kao bilo kom drugom čoveku, ali, ako me budeš lagao, ubiću te – zapretio je.

– Onda ti se neće obraćati kao bilo kom čoveku – zakikotao se Jurčen koji je s kanom izašao iz šatora. Njegov grčki je bio bolji od Tosukovog. Bio je sedokos, i, što je bilo retko među nomadima, bucmast. Na licu mu nije bilo one grubosti koja je odlikovala većinu njegovog naroda. Rimljanin je pomislio da to može biti onaj čovek sa tubom koji je prouzrokovao njegove neprilike, ali tokom bitke se nije dovoljno približio da bi sada bio siguran.

Videvši da se Argirov pogled usmerio ka njemu, nomad se zakikotao. – Ne nadaj se da ti ja mogu pomoći, Rimljanine. Ja to ne mogu da učinim umesto tebe. Samo sam šaman klana, ne i kan.

– Mnogo govoriš, Orda – prekinuo ga je Tosuk, što je mnogo zabavilo Ordu. Kan je ponovo pogledao Argira. – Zašto te ne bih vezao konjima za repove i raščerečio kao špijuna?

Argir je osetio kako mu se ledeni žmarci spuštaju niz kičmu. Tosuk se nije šalio. Rimljanin je pomislio da on i ne ume da se šali kao njegov šaman.

– Nisam špijun. Da li bi špijun bio budala koja će jednostavno ujahati u tvoj logor i predati se? – rekao je bivši komandir izviđača.

– Ko zna kakva bi budala rimski špijun mogao da bude? Brzo odgovori i nemoj da izmišljaš.

– Nemam nameru da lažem – odgovorio je Argir. – Ja sam... bio sam oficir izviđača, neki od tvojih ljudi su me videli i mogu to da potvrde. Kazao sam rimskom general-majoru na savetovanju da je pogrešio i dokazao da je to tačno. Kao nagradu, oduzeo mi je čin. Šta sam mogao da uradim?

– Da ga ubiješ – bez oklevanja je odgovorio Tosuk.

– Nisam mogao jer bi me tada drugi Rimljani ubili. Kako bih posle toga mogao da služim Imperiji? Ako ti se pridružim, mogu više nego jedanput da se osvetim zbog uvrede.

Kan je zamišljeno protrljao bradu. Orda mu je dotakao rukav i nešto rekao na nomadskom. Ovaj je klimnuo glavom, kratko i odsečno.

– Da li bi se zakleo svojim hrišćanskim bogom da govoriš istinu? – upitao je šaman.

– Da – odgovorio je Argir i prekrstio se. – U ime Oca, i Sina, i Svetog duha, tako mi Device i svih svetih, zaklinjem se da sam napustio Rimljane posle svađe sa generalom Andrejom Hermoniakosom.

